берагі якой аб'ядноўваюць народы, – у творах Арцёма Вярыгі-Дарэўскага мог быць дэтэрмінаваны фактамі з біяграфіі пісьменніка, наяўнасцю ў яго аднадумцаў, сяброў і сваякоў у Латгаліі.

Латгалія адыграла пэўную ролю ў жыцці і творчасці пісьменнікаў Віцебшчыны першай паловы XIX стагоддзя. Літаратары Віцебшчыны ўспрымалі Латгалію як край, што роднасны сваім гістарычным лёсам з Віцебшчынай, але прызнавалі яго адметнасць, найперш у сферы духоўнай культуры і матэрыяльнага быту. Сувязі пісьменнікаў Віцебшчыны і Інфлянтаў былі кантактнымі. Латгальскія рэаліі давалі матэрыял для напісання мастацкіх твораў, сябры з Латгаліі ўмацоўвалі майстроў слоўнага мастацтва Віцебшчыны ў іх жаданні працаваць на літаратурнай ніве.

ЛІТАРАТУРА

1. Арлоў, У. Таямніцы Полацкай гісторыі / У. Арлоў. – Мінск: Беларусь, 1994. – 463 с.
2. Kadulska, I. Akademia Polocka : ośrodek kultury na Kresach 1812–1820 / I. Kadulska. – Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytety Gdańskiego, 2004. – 312 s.
3. Баршчэўскі, Я. Выбраныя творы / Я. Баршчэўскі. – Мінск : Беларус. кнігазбор, 1998. – 480 с.
4. Пачынальнікі : з гіст.-літ. матэрыялаў XIX ст.; уклад. Г.В. Кісялёў. – 2-е выд. – Мінск: Беларус. навука, 2003. – 549 с.
5. Раса нябёсаў на зямлі тутэйшай: беларуская польскамоўная паэзія XIX стагоддзя. – Мінск: Паліграф. прадпр-ва імя Я. Коласа, 1998. – 622 с.

В.І. Русілка,
Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П.М. Машэрава

ЛІТАРАТУРНЫЯ ЎЗАЕМАСУВЯЗІ ВІЦЕБСКА І ДАЎГАЎПІЛСА Ў XX – ПАЧАТКУ XXI СТ.

Духоўныя ўзаемасувязі Віцебшчыны і Латгаліі (ці Латгале, як часцей называюць гэтую памежную тэрыторыю мясцовыя беларусы) абумоўлены геаграфічнымі, гістарычнымі, сацыякультурнымі асаблівасцямі рэгіёнаў. Гэтыя сувязі паміж двума народамі-суседзямі. аб'яднанымі адзінай воднай артэрыяй – Дзвіной-Даўгавай, маюць глыбокія карані, што зафіксавана ў фальклоры і, праз яго пасрэдніцтва, у літаратурнай творчасці.

Літаратурныя сувязі звязвалі Віцебшчыну і Латгалію ў XIX ст. Многія беларускія пісьменнікі і дзеячы культуры XIX – пач. XX ст. былі звязаны з Латвіяй і па нараджэнні, і па месцы жыхарства (І. Буйніцкі, Цішка Гартны, Карусь Каганец, К. Езавітаў, В. Ластоўскі, І. Луцкевіч, Б. Эпімах-Шыпіла і інш.). Аднак сістэмны характар уласна літаратурныя кантакты Віцебска і Даўгаўпілса набылі

Репозиторий ВГУ

з 20-х гадоў XX стагоддзя і звязаны перш за ўсё з імем народнага паэта Латвіі Яніса Райніса, якога вядомы беларускі паэт і перакладчык С. Панізнік назваў “сімвалам латышска-беларускага парадненння” [1, с. 4].

Яніс Райніс, месцам нараджэння якога быў латгальскі хутар Варславаны, добра ведаў беларускую мову і фальклор, з дзяцінства ад маці часта чуў “сумныя беларускія народныя мелодыі” [2, с. 38] і падкрэсліваў сваё захапленне імі і любоў да трапнага народнага слова, а таксама ўплыў латышскіх, літоўскіх і беларускіх народных песень на з’яўленне ў яго творчасці гумарыстычных і сатырычных матываў. Яшчэ ў час вучобы ў Рыжскай гімназіі Райніс напісаў верш “Мая дудка”, які яўна пераклікаецца з аднайменным вершам беларускага паэта Ф. Багушэвіча, з якім пазней іх звязвала асабістае знаёмства:

Беларускі песенны матыў.
Мая дудка,
Мая радасць,
Весялі мяне
На чужой зямлі! [падрадковы пераклад, 2, с. 339]

Яніс Райніс на працягу ўсяго свайго жыцця збіраў разам з беларускімі настаўнікамі фальклор і дыялектную лексіку Латгаліі, працаваў над фальклорна-этнаграфічнай драмай “Беларусы”, выдаў кнігу перакладаў на латышскую мову фальклорных і літаратурных беларускіх вершаў “Беспокойное сердце” (1921). Паэт быў ганаровым членам беларускага культурна-асветніцкага таварыства “Бацькаўшчына” і сябраваў з М. Гарэцкім, чый лёс звязаны з Даўгаўпілсам, а таксама з Я. Коласам і Я. Купалам, Ц. Гартным. Вядома, што Райніс вёў актыўную грамадска-палітычную дзейнасць па абароне культурных інтарэсаў беларускай меншасці ў латышскім сейме (асабліва ў час працы паэта на пасадзе міністра адукацыі). Прамова Я. Райніса ў сейме ад 27 чэрвеня 1922 года апублікавана пад назвай “Беларускае пытанне” і з’яўляецца, па словах вядомага беларускага вучонага С. Александровіча, “аргументаваным і змястоўным аналізам узаемаадносін латышоў і беларусаў на сучасным этапе і ў далёкія гістарычныя часы [3, с. 342]. Па ініцыятыве Я. Райніса былі адкрыты беларускія гімназіі ў Дзвінску і Лудзе. Зараз гімназія ў Даўгаўпілсе (былы Дзвінск) носіць імя Яніса Райніса.

Самыя непасрэдныя кантакты звязвалі Я. Райніса з Віцебскам, дзе жылі яго сястра Дора з мужам, рэвалюцыянерам Пятром Стучкам, і маці Дарта Пліекшане, пахаваная на віцебскіх Старасямёнаўскіх могілках. 21 лістапада 1926 года Я. Райніс прысутнічаў на адкрыцці ў Віцебску Беларускага дзяржаўнага тэатра-2 (цяпер Нацыянальны драматычны акадэмічны тэатр імя Якуба Коласа), наведаў краяведчы музей і выставу карцін студэнтаў Віцебскага мастацкага тэхнікума.

Репозиторий ВГУ

Паэзія Райніса добра вядомая ў Беларусі дзякуючы дзейнасці яго першага перакладчыка, ураджэнца в. Пасінь Люцынскага павета Віцебскай губерніі Пятра Масальскага (Пятра Сакола), беларускіх паэтаў С. Дзяргая, Э. Агняцвет, С. Грахоўскага, Н. Гілевіча, ураджэнцаў Віцебшчыны П. Броўкі, П. Панчанкі, С. Панізніка, Р. Барадуліна, у перакладзе якога ў 1965 годзе на сцэне тэатра імя Якуба Коласа ў Віцебску ўпершыню была пастаўлена п'еса "Вей, ветрык!". Творчасць Яніса Райніса ў 90-я гады XX стагоддзя была шырока прадстаўлена ў школьных праграмах па беларускай літаратуры для класаў з паглыбленым узроўнем літаратурнай адукацыі, дзе прадугледжвалася на працягу трох урокаў вывучэнне біяграфіі паэта, яго паэмы "Ave, sol!", драмы "Агонь і ноч", вершаў "Зламаныя сосны", "Радзіме", "Табе, асноўны клас", "…Цягнік усё далей…", у агульнаадукацыйных класах школ Беларусі ў той час паэзія Яніса Райніса вывучалася аглядава. Сёння творчасць Я. Райніса не ўваходзіць у праграмы па беларускай літаратуры, толькі ў пачатковых класах дзеці чытаюць верш "Дзядуля і яблынькі". Аднак з паэзіяй Я. Райніса і яго драматычнымі творамі мэтазгодна знаёміць старшакласнікаў на пазакласным чытанні.

Творчасць Яніса Райніса, якому прысвяцілі свае вершы Я. Пушча, П. Броўка, М. Танк, Р. Барадулін, С. Панізнік, віцебскі паэт Д. Сімановіч і многія другія, аказала безумоўны ўплыў на беларускую паэзію. Пра аб'ектыўны працэс узаемаўзбагачэння літаратур як вынік літаратурных кантактаў справядліва гаварыла даследчыца Э. Мартынава: "Успрыняцце іншанацыянальнага вопыту на сучасным узроўні развіцця кожнай з літаратур адбываецца не шляхам яўнага пераймання, а праз творчае асэнсаванне мастацкіх дасягненняў іншай літаратуры… Паэзія іншага народа, асабліва ў працэсе перакладу, можа быць своеасаблівым імпульсам для арыгінальнай творчасці, можа садзейнічаць раскрыццю новых граняў таленту паэта" [4, с. 147–150].

У гэтым сэнсе паказальным прыкладам з'яўляецца рэцэпцыя ў беларускай паэзіі, у прыватнасці, у творчасці ўраджэнцаў Віцебшчыны, верша Яніса Райніса "Зламаныя сосны". П. Броўка ў вершы "Райнісавы сосны" падкрэслівае дружбу і культурнае адзінства латышскага і славянскіх народаў:

З Пушкіна ялінай
Доля вас з'яднала,
З вішнямі Тараса
І сасной Купалы [5, с. 386].

С. Панізнік у вершы "Незламаныя сосны Райніса" больш камерна, лірычна, апасродкавана праз вобразную структуру, гаворыць пра роднасць Я. Райніса і беларусаў:

Репозиторий ВГУ

Падняцца б мне цяпер на дыбкі
і сосны Райніса абняць.
Бо ткуцца ў Янісавых кроснах
і маці Дарты песьні-сосны…
А зык: “Ен – беларусаў хросны!” –
Вятрам ніколі не суняць [1, с. 52].

Народны паэт Латвіі Яніс Райніс унёс выключна вялікі ўклад у захаванне і развіццё культурнай самабытнасці жыхароў латгальскага рэгіёну, а таксама ў наладжванне культурных кантактаў Беларусі і Латвіі. Літаратурная спадчына Райніса працягвае жыць у культурнай прасторы абодвух народаў, з’яўляючыся стымулам для творчасці сучасных паэтаў і крыніцай змястоўных, культуралагічна выверaных вобразаў.

Безумоўна, больш цесныя літаратурныя кантакты паміж Латвіяй і Беларуссю былі ў час існавання ў адной дзяржаве – СССР. Да гэтага часу адносяцца і спробы навуковага асэнсавання гэтых кантактаў. Цесныя літаратурныя сувязі з Беларуссю, у прыватнасці, былі ў латышскага паэта Яна Судрабкална. Вядомы рыжскі літаратуразнаўца М. Абала, якая неаднаразова звярталася да даследавання беларускай тэмы ў латышскай літаратуры, у прыватнасці, у творчасці Я. Райніса і Я. Судрабкална, зазначала: “Праз усё сваё жыццё яны пранеслі пачуццё глыбокай сімпатыі да беларускага народа” [6, с. 222]. Я. Судрабкалн неаднаразова быў у Віцебску і Полацку на літаратурных сустрэчах, сябраваў з ураджэнцамі Віцебшчыны П. Броўкам, Р. Барадуліным, Е. Лось, з якімі абменьваўся вершамі-прысвячэннямі і паэзію якіх высока цаніў.

Беларуская тэма ў творчасці Я. Судрабкална прадстаўлена мініяцюрай аб латгальскай зямлі “Бачу беларусаў”, якая расказвае пра Каплаву на беразе Дзвіны, Істру і Прыдрую, а таксама прысвечанымі беларускім паэтам вершамі “Сонца дружбы” и «Радасць братэрства», у якім паэт эмацыянальна сцвярджае: “Я люблю цябе, брат-беларус!” [7, с. 5].

Сённяшнія сувязі Віцебска і Даўгаўпілса звязаны перш за ўсё з падзвіжніцкай дзейнасцю ўраджэнца Міёрскага раёна, беларускага пісьменніка , старшыні Рады таварыства “Беларусь-Латвія”, кавалера вышэйшай латышскай дзяржаўнай узнагароды – Ордэна трох зорак – Сяргея Панізніка. Ён не толькі найвядомейшы ў Беларусі перакладчык на беларускую мову латышскай паэзіі, але і даследчык і захавальнік культурных традыцый Латгаліі, стваральнік этнаграфічнага музея. С. Панізнік сабраў і выдаў кнігу “Крывіцкія руны: Беларускія пісьменнікі Латвіі” (2003), адкрыў для літаратурнай грамадскасці імёны латгальскіх беларускамоўных настаўнікаў і паэтаў Эдварда Вайвадзіша і Міколы Талеркі, празаіка Віктара Вальтара і многіх другіх.

Репозиторий ВГУ

У творчасці С. Панізніка, які называе сябе “я – балткрэўс”, “я – балтарусіс”, латышскія матывы настолькі распаўсюджаныя і арганічныя, што ў вершах гучыць нават моўнае шматгалоссе:

А Дуна-Даўгава адгукаецца Сар’яй-Сур’яй,
Асьвеяй (Ашвінаў?) на востраве Ду;
і зь Індры латгальскай віедс-вядун
нібы кнігаўка весьціць:
– Свэйкі, сваяк! Свэйкі, сабрыс! [1, с. 5]

Імкненне, як гаворыць паэт, “ступіць у райнісаўскі след” [1, с. 55], нязменнае жыццялюбства, аптымізм і актыўная творчая дзейнасць дазваляюць спадзявацца на працяг латгальскай тэматыкі ў творчасці паэта.

Актыўна кантактуюць з літаратурнай грамадскасцю Віцебска сябры даўгаўпілскага беларускага культурна-асветніцкага таварыства “Уздым” паэты С. Валодзька, Я. Голубеў, А. Сазанкова. Таварыства было створана ў 1993 годзе і праводзіць вялікую працу па захаванні культурнай адметнасці беларускай дыяспары ў Латвіі і ўмацаванні творчых сувязей з радзімай-Беларуссю. Пры таварыстве створаны жаночы вакальны ансамбль “Купалінка”, які выдатна выконвае як беларускія народныя, так і мясцовыя аўтарскія песні і многа гастралюе, перш за ўсё па памежных тэрыторыях: Верхнядзвінскі і Міёрскі раён, Краслава, часта наведвае і Віцебск. “Уздым” мае свае пастаянныя беларускамоўныя старонкі: “Беларус Латгаліі” ў газеце “Латгалес лайкс” і “Слова беларуса” ў газеце “Динабург”. Рэдактарам абедзвюх старонак з’яўляецца даўгаўпілскі паэт, член Саюза пісьменнікаў Беларусі Станіслаў Валодзька.

У творчасці С. Валодзькі, аўтара 3 кніг паэзіі для дарослых чытачоў і 3 зборнікаў дзіцячай паэзіі, а таксама шматлікіх публікацый у калектыўных зборніках, матыў радзімы часта гучыць настальгічна і разам з тым светла і з надзеяй.

Бягуць мае сыночкі жвава
І галасочкі іх звіняць
У той краіне, дзе – Даўгава,
І не так часта, дзе – Дзвіна [8, с. 141].

Віцебская тэма блізкая для паэта, які нават свае юбілейныя ўрачыстасці з нагоды нядаўняга 50-годдзя праводзіў менавіта ў нашым горадзе, якому прысвяціў верш “Ля помніка маці Райніса ў Віцебску”. Песня “Браслаўскія зарніцы” С. Валодзькі, пакладзеная на музыку кампазітарам А.Рудзем, вельмі папулярная на Віцебшчыне.

Паэзія даўгаўпілсца Я. Голубева, які піша на рускай мове, вядома чытачу ў перакладах аўтара гэтага артыкула, апублікаваных ў

Репозиторий ВГУ

штотыднёвіку “Літаратура і мастацтва” 28 кастрычніка 2005 года і ў зборніку беларускай паэзіі Латвіі “А водар Радзімы ўсё кліча і кліча...”(Рыга, 2006). У творчасці паэта, якая адрозніваецца філасофскай разважлівасцю, афарыстычнасцю, дакладнасцю пейзажнага малюнка і мяккім лірызмам, беларускія матывы прысутнічаюць як успамін пра гасцінную і сардэчную зямлю, што стала для паэта роднай (верш “Над рэчкай Шчарай”).

Сучасныя літаратурныя кантакты Віцебска і Даўгаўпілса актывізаваліся ў сувязі са святкаваннем у абодвух гарадах 140-гадовага юбілею Яніса Райніса, у якім прымалі ўдзел даўгаўпілскія літаратары А. Салаўёў, Ф. Осіна, Я. Голубеў, С. Валодзька, аўтар сумеснага беларуска-латышскага праекта І. Мукане і віцебскія паэты С. Панізнік, В. Русілка, старшыня абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Т. Краснова-Гусачэнка. Паказальна, што ў дні прысутнасці віцебскай дэлегацыі на ўрачыстасцях у Даўгаўпілсе вершы Т. Красновай-Гусачэнкі і В. Русілкі (у перакладзе Я. Голубева) былі апублікаваны ў газеце «Динабург: вестник».

Кантактныя літаратурныя сувязі заканамерна прыводзяць да больш глыбокіх зменаў у характары літаратурнага працэса і ў індывідуальнай творчасці пісьменнікаў. Гэтыя змены маюць доўгатэрміновы, паступовы характар і з’яўляюцца тыпалагічнымі сыходжаннямі на ўзроўні тэматыкі, канцэптасферы, вобразнай структуры, жанрава-стылявой дынамікі. Ролю праваднікa і каталізатара гэтых працэсаў адыгрывае ўзаемная перакладчыцкая дзейнасць, а таксама прыклады гістарычна моцных, знакавых для культурнага развіцця народаў асоб, такіх, як Яніс Райніс.

У канцэптасферы творчасці сучасных паэтаў Віцебска і Даўгаўпілса прысутнічаюць некаторыя тыпалагічныя сыходжанні. З канцэптаў, агульных для нашых аўтараў, вылучаецца вобраз Дзвіны-Даўгавы, да якога часта звяртаюцца даўгаўпілсцы А. Салаўёў, С. Валодзька, віцябляне Д. Сімановіч, Т. Краснова-Гусачэнка, А. Салтук, У. Папковіч, Л. Сіманёнак. Агульнае сэнсавае напаўненне гэтага вобраза – архетып гістарычнай сувязі пакаленняў і народаў (нярэдка ў вершах сустракаюцца гістарычныя назвы ракі – Рубон, Эрыдан, Турун, Радан і інш.). Разам з тым кожны з паэтаў знаходзіць індывідуальнае ўвасабленне вобраза: Д. Сімановічу рэкі ўяўляюцца знакамі няўмольнага часу, ён захапляецца родным тварам старажытнага Віцебска, “изрезанным, как морщинами, / Лучосой, Витьбой и Двиной” [9, с. 215]. Для яго латгальскага калегі А. Салаўёва рака таксама неад’емны атрыбут горада, толькі Даўгаўпілса, вобраз, які дае нагоду для пастаянных філасофскіх роздумаў:

… Даугава –
Зеркально-гладкая…

Репозиторий ВГУ

И в воду опрокинувшийся мост.
И школа Райниса на якоре у берега –
Сундук с преданьями…

И острая, щемящая печаль
О неисполнившемся
И недостижимом…[10, с. 128]

Па шчаслівым супадзенні, найбольш блізкае з латгальскім паэтам А. Салаўёвым асэнсаванне канцэпта “Дзвіна” ўласціва, на наш погляд, для паэзіі віцяблянкі Н. Салаўёвай. Для яе Дзвіна, на беразе якой часцей і пішуцца вершы, – таксама штуршок для філасофскіх разваг пра хуткаплыннасць жыцця, яго сэнс і вечныя каштоўнасці:

С времён Ольгерда и Всеслава
На берегах родной Двины,
Торжественной и величавой,
Мне дорог образ тишины [11, с. 8].

Велічная, няспешная інтанацыя, гістарызм мыслення, лёгкі дакладны рытм, багатыя эпітэты – асноўныя сродкі мастацкай выразнасці, з дапамогай якіх ствараецца канцэпт ракі ў паэзіі Н. Салаўёвай. Для пластычных, насычаных фарбамі вершаў паэтэсы Дзвіна – крыніца прыкажосці, натхнення, жывапісных вобразаў.

Як сімвал жыццёвага шляху і жаночага лёсу асэнсоўваецца вобраз Дзвіны ў вершах Л. Сіманёнак (“Дзьвіна”) , як знак роднасці з пакінутай «малой» радзімай – у паэзіі А. Салтука, С. Валодзькі і іншых аўтараў.

Яшчэ адзін агульны для паэтаў Віцебска і Даўгаўпілса канцэпт – сасна, аб спецыфіцы сэнсавага напаўнення якога ўжо гаварылася ў сувязі з рэцэпцыяй у беларускай літаратуры верша Яніса Райніса “Зламаныя сосны”.

Вобраз сасны ў беларускім фальклоры звязаны з цяжкай жаночай доляй, а ў суседстве з вобразам ветру сімвалізуе нешчаслівы лёс. Абапіраючыся на такое фальклорнае ўяўленне, паэты (услед за Я. Райнісам) нярэдка палемізуюць з ім, гаворачы аб жыццёвай сіле і стойкасці дрэва. Асабліва гэта ўласціва для віцебскіх паэтаў, якія ў дзяцінстве перажылі гады Вялікай Айчыннай вайны і лёс Беларусі – лясной партызанкі, для якой сасновы гушчар – топас выратавання ад гвалтоўнай смерці (Д. Сімановіч, Р. Барадулін, А. Канапелька і інш.). Разам з тым сасна – нязменны атрыбут як латышскіх пейзажаў, так і беларускіх карцін прыроды ў іх паэтычным асэнсаванні.

Імкненне да культурных кантактаў Віцебска і Даўгаўпілса яўна ўзмацняецца ў апошняе дзесяцігоддзе, аб чым гаворыць наяўнасць

Репозиторий ВГУ

міжнародных праектаў супрацоўніцтва, пастаянны абмен культурнымі дэлегацыямі і шматлікія мерапрыемствы з удзелам мастакоў, музыкантаў, фальклорна-этнаграфічных калектываў. Паказальна, што гэтая тэндэнцыя знаходзіць дзяржаўную падтрымку як у Беларусі, так і ў Латвіі. Узрастае і імкненне да літаратурных кантактаў пісьменнікаў Віцебшчыны і Латгаліі, да ўзаемнай перакладчыцкай дзейнасці. гэта дае магчымасць сцвярджаць, што ўзаемаўзбагачэнне літаратур будзе працягвацца, ў тым ліку і на тыпалагічным узроўні.

ЛІТАРАТУРА

1. Панізьнік, С. Пры сьвячэньні… / С. Панізнік – Вільня: Наша Будучыня, 2004. – 222 с.
2. Rainis, Y. Dzive un darbi / Y. Rainis. – T. I. – Riga, 1925.
3. Александровіч, С. Слова – багацце / С. Алексадровіч. – Мінск: Маст. літ., 1981. – 414 с.
4. Адзінства і ўзаемаўзбагачэнне / Н.С. Перкін [і інш.] – Мінск: Навука і тэхніка, 1980. – 288 с.
5. Броўка, П. Збор твораў у 9 тамах / П. Броўка.– Мінск: Маст. літ., 1989. – Т. 4. – 591 с.
6. Абала, М. Ян Судрабкалн і беларусы / М. Абала // Полымя. – 1980. – № 9. – С. 222–230.
7. Судрабкалн, Я. Радасць братэрства / Я. Судрабкалн // Беларусь.– 1969. – № 1. – С. 3–6.
8. Валодзька, С. Памяці гаючая трава / С. Валодзька. – Даугавпилс: SAB, 2001. – 158 с.
9. Симанович, Д. Избранное / Д. Симанович. – Минск: Маст. літ., 1995. – 381 с.
10. Соловьев, Алексей. Город чаек и лебедей: [стихи] / Алексей Соловьев. – Даугавпилс: [Б.и.], 2005. – 155 с.: ил.
11. Соловьева, Наталия. Осень ставит концерты: [стихи] / Наталия Соловьева – Минск: Медисонт, 2010. – 192 с.

Ф.П. Федоров,
Даугавпилсский университет

ЛАТГАЛЬСКИЙ МИР И ЕГО ДУХОВНАЯ РЕЦЕПЦИЯ (Лосский – Добычин – Тынянов – Михоэлс)

Двести лет назад Фридрих Шлегель, один из вождей немецкого романтизма, произнес слова, которые мы всегда должны помнить: «Историк – это пророк, обращенный в прошлое» (Шлегель 1983: I, 293). И действительно, любое строение будущего бесперспективно и безрезультатно без знания прошлого, знания не формального, а духовного, того, которое всегда в памяти. Как известно, *память – забвение* – одна из самых фундаментальных бинарных оппозиций человеческого сознания, не отделимая от оппозиции *жизнь – смерть* (па-

Репозиторий ВГУ